

Írta: Tót Éva

Az utolsó állomás Egy új iskola születése

A Budapesti Művelődési Központ a XI. kerületben egy lakótelep közepén épült a 70-es években.

A házban 2 éve működik a speciális szakiskola. Ennek a mára már egyfajta hálózattá terebélyesedett képzési formának az elindítója és az iskola igazgatója dr. Kövesi Erzsébet. 1987-ben, mint a Művelődési Központ Felnőttnevelési Csoportjának vezetője kapta, illetve „találta ki magának” ezt a feladatot. Akkor a kérdés úgy fogalmazódott meg: mi történik majd, ha a művelődési otthonokban csökken a szabadidős programokra irányuló fizetőképes kereslet? Egyértelmű volt, hogy csak úgy lehet megakadályozni a művelődési intézmények kiürülését, ha ezek helyett a programok helyett valamilyen más fontos funkciót képesek találni. Ezzel, mint kutatási feladattal kezdett foglalkozni. Jó alapot jelentett, hogy a BMK korábban mintegy tíz éven át szakfelügyeleti központként is működött, amelynek keretében a gyermek-közművelődés felelőseként az oktatás és közművelődés kapcsolatát vizsgálta.

Amikor ez a feladat 1987-ben más intézményhez került, akkor lépett előtérbe az új tevékenységi lehetőségek keresése. Hamarosan világossá vált, hogy az általános iskola padjaiban „egy időzített bomba ketyeg”: a demográfiai hullám csúcsát jelentő gyereksereg. Az adatok ismeretében az is előrelátható volt, hogy ez a gyerektömeg szétfeszíti majd a - befogadására minden előrejelzés ellenére felkészületlen - középfokú képzési rendszert. A helyzet a munkanélküliségre vonatkozó prognózisok fényében még fenyegetőbbnek ígérkezett. Egyre időszerűbbé vált a kérdés: mi lesz azokkal a gyerekekkel, akik nem kerülnek be a középfokú iskolákba, de munkahelyet sem találnak maguknak?

A korábbi közművelődési és iskolai tapasztalatok alapján kezdett körvonalazódni az az elképzelés, hogy az iskolából kilépőkkel vagy tanfolyami formában kell foglalkozni, vagy olyan módon, hogy a szakmai ismeretek mellett közismereti jellegű felkészítést is nyújtanak nekik.

Ehhez szükség volt az érintettek körének valamilyen „bemérésére”, a leendő képzési irányok pontosabb megfogalmazására.

Tájékozódás céljából elküldtek egy rövid kérdőívet 400 budapesti vállalathoz, amelyben arra kértek választ, hogy belátható időn belül milyen képzettségűek válnak feleslegessé, kiket fognak elbocsátani és milyen felkészültségű munkaerőt várnak. Mindössze négy válasz érkezett, s a vállalatok ezekben is azt jelezték, hogy nem tartanak igényt új munkaerőre.

Végiggondolva a helyzetet, három alapvető csoport jöhetett számításba.

Elsőként: az általános iskolából kikerülő gyerekeknek az a csoportja, akik nem jutottak be a középfokú képzésbe, de életkoruknál fogva még tankötelesek. Rajtuk kívül igen nagy számban vannak olyanok, akik bekerültek ugyan valamilyen középfokú iskolába, de onnan hamarosan kihullottak, különféle okok miatt „lemorzsolódtak”. Egy kisebb részük ugyan már 16 évnél idősebb, de gyakorlatilag e két csoport tagjai megoldás híján „együtt csellengenek”, s eközben nagy valószínűséggel sodródnak a deviáns magatartásformák felé.

Másodikként azok a gimnáziumban érettségizettek jöhetnek számításba, akiknek semmiféle esélyük nem volt arra, hogy bekerüljenek a felsőoktatásba, s szakképzettségük nem lévén, valószínűleg munkalehetőséget sem találnak. Ennek a rétegnek átmenetileg parkoló pályát kínálnak ugyan a különféle tanfolyamok, de ezek révén is többnyire csak kiegészítő munkakörök betöltésére válnak esélyessé.

Harmadikként a képzetlenül, igen alacsony iskolázottsággal munkanélkülivé vált felnőttek csoportja jöhetett volna számításba. Az e réteghez tartozóknak alapvetően abban lenne szükségük segítségre, hogy képessé tegyék őket a tanfolyami keretek között történő képzésre.

Hamarosan hozzáláttak a képzési tervek kidolgozásához. Megvalósítható program végül is a tanköteles korúak - tehát az első csoporthoz tartozók - számára készült. Elsősorban azért, mert ezt a területet érintően érkezett a legerősebb készítés.

Többek között olyan formában, hogy megjelent a Soros Alapítvány, valamint a Közoktatás-fejlesztési Alap pályázata. Mindkettő a középfokra be nem jutott tizenévesek képzésére vállalkozó programok beindítását kívánta ösztönözni.

A megelőző év tapasztalatai is az újfajta képzési forma beindítását sürgették. Tudomásuk volt ugyanis arról, hogy az 1988 szeptemberében középiskolai hely nélkül maradt 150 budapesti gyerek közül mintegy 60 főt olyan egyéves kurzusra iskoláztak be, ahol gyors- és gépírást tanultak. A résztvevők elérték ugyan a 120 szavas sebességet, de a helyesírási hiányosságok pótlására a rendelkezésre álló idő nem bizonyult elegendőnek. Ezzel a felkészültséggel pedig legfeljebb kézbesítőnek jelentkezhetek volna valahova, de valójában arra sem volt igény. Hasonló helyzetbe került a gyerekek másik fele is, akiket egy üzlethálózat keretében kereskedelmi munkára akartak kiképezni. 1989 nyarán erről a két próbálkozásról a művelődési házban az új képzési programon dolgozóknak már olyan információjuk volt, hogy azok végeredményben kudarchoz vezettek.

Ez megerősítette azt az elgondolást, hogy a képzésnek egy felzárkóztató programot is tartalmaznia kell.

A program készítésének fontos eleme volt a külföldi tapasztalatok megismerése - alapvetően a hozzáférhető szakirodalom feldolgozása révén. Adaptálhatónak tűnő elemeket elsősorban a német, dán és a kanadai képzési programokból leszűrhető tanulságok jelentettek, mivel ezek mindegyikében alapvető szerepet kapott a felzárkóztatás és az azt követő pályaorientáció.

Mindezek a tapasztalatok és információk beépültek a speciális iskolára vonatkozó tervekbe. A kész program legfontosabb alkotóelemei azonban a művelődési ház saját hagyományáiból nőttek ki.

Akkor már mintegy 15 éves múlttal rendelkezett a Házban az a képzési forma, amelynek keretében gyakorló általános és középiskolai tanároknak népművészeti technikákat tanítottak. Elsősorban azzal a céllal, hogy saját iskolájukban szakköröket szervezzenek a népi kézműves mesterségek hagyományainak megőrzésére, továbbadására. E népi mesterségek szabadidő-technikaként történő oktatása önköltséges tanfolyam keretében, igen nagyarányú érdeklődés mellett, évente 50-100 fő részvételével zajlott. A 80-as évek közepén ennek a képzésnek a vezetője, Petres Anna kidolgozott egy pedagógusoknak szóló komplex programot. E program keretében már szakoktató-képzést valósítottak meg. A résztvevőknek egy szakmát mesterség szinten kellett elsajátítaniuk, s emellett arra is lehetőségük nyílt, hogy abból ágazati besorolású szakmai vizsgát tegyenek. Ezek a szakmák a következők voltak: szövés, kézi szövés, szőnyegszövés, szíjgyártó bőrművesség, kosárfonás és kézi-gépi hímzés. Az ebben résztvevő tanárok a 3 és fél éves tanfolyam során a szakkörvezetési módszerek mellett elsajátították a szakma alapfogásait, megismerkedtek a különféle népi játékokkal, a szakmák néprajzi vonatkozásaival, művészettörténeti és szakmatörténeti ismereteket szereztek. A képzést a közelmúltban felsőfokú tanfolyamként ismerték el. A mai napig is változatlanul óriási az érdeklődés, az 1992 őszen induló kurzus résztvevőit mintegy 400 jelentkező közül választhatták ki. A gyakorló tanárok mellett felvettek néhány

érettségizett fiatal is, azzal a kötelezettséggel, hogy a későbbiekben leteszik a pedagógiai vizsgát.

Ez a képzési forma tehát már kiforrott állapotban működött, amikor felmerült a tanköteles korúak számára kialakítandó program szükségessége.

Az akkor megfogalmazott elképzelés szerint az egyéves felzárkóztató program mellett ezeknek a mesterségeknek a bemutatása szolgált volna a pályaeorientációs tevékenység alapjául. Nem annyira a konkrét mesterségek választásának ösztönzése céljából, „mint inkább a munkamotiváció kialakítása érdekében. Ez utóbbira azért is alkalmasak ezek a mesterségek, mert a tanulók rövid időn belül láthatják munkájuk eredményét, s az egyes készségek kialakítása nem részműveletek monoton ismétlésén keresztül valósul meg.

Az elkészült terveket benyújtották az ABMH pályázatára, ahonnan az a válasz érkezett, hogy a program „kolosszális”, de nem tanfolyami jellegű képzésre lenne igényük, hanem távoktatási programcsomagot várnak. Mivel a felzárkóztatási program lényegénél fogva nem jött létre.

A program kidolgozói számtalan, az ifjúság helyzetének alakításában illetékes fórumon ajánlották az új képzési formát, saját szavaikkal: „mindenfelé házaltak”, mire végül a Fővárosi Tanács Társadalompolitikai Titkársága (amelynek akkori vezetője történetesen maga is népművelő volt) érdeklődést mutatott a terv iránt. Ugyanakkor azonban azt az észrevételüket is megfogalmazták, hogy Magyarországon és különösen az érintett réteg körében nem tartják túl szerencsésnek a csak pályaeorientációból álló tevékenységet, mivel ezek a gyerekek zömmel olyan társadalmi rétegekből kerülnek ki, ahol a képzéssel szemben legfontosabb elvárás a keresetet biztosító munkavégző képesség kialakítása. A benyújtott tervet megvitatására összehívtak egy értekezletet, amelyen sok egyéb szakember mellett részt vettek a Fővárosi Pedagógiai Intézet és az OPI képviselői is. Elismeréssel fogadták a programot, további kidolgozását javasolták, de anyagi támogatást nem tudtak ígérni. Bízatták viszont a terv gazdáit, hogy nyújtsanak be pályázatot a Soros Alapítványhoz és a Közoktatás-fejlesztési Alaphoz. Felmerült ugyan, hogy művelődési ház még nem részesült a Közoktatás-fejlesztési Alap támogatásában, de az értekezlet megbízásából a Pedagógiai Intézet akkori vezetője ajánlást írt a pályázathoz, a-melyben annak erényeit és jelentőségét méltatta.

Végül - meglepetésre – mindkét pályázaton sikerrel szerepeltek. A két pályázat együttesen mintegy 1,3 millió forintos támogatást jelentett.

Mivel a terv eredetileg egy 30 fővel induló modellkísérletként fogalmazódott meg, ez az összeg lényegében elegendőnek ígérkezett a megvalósításhoz.

Az elindulásakor emellett arra is számítottak, hogy a korábbiakban említett, a középfokú iskolába be nem jutott gyerekek képzésére vállalkozó szervezethez hasonlóan, ők is megkaphatják az átképzési támogatás összegét. Az akkori munkaügyi vezetés azonban másként vélekedett a dolgról. A minisztériumból érkezett válaszlevél szerint az ebben a képzésben résztvevő gyerekek nem munkanélküliek, hanem iskola nélküliek, s mint ilyenek a művelődési tárca illetékességi körébe tartoznak.

Az iskolaalapítók tehát az akkori művelődési miniszterhez fordultak, aki a témával foglalkozó munkatársához továbbította a támogatási kérelmet. Itt végre kedvező fogadtatásra talált az ügy. Éppen akkor lépett életbe az oktatási törvény módosítása, amelynek értelmében lehetővé vált speciális szakiskolai osztályok létesítése a nem fogyatékos gyerekek képzése céljából is. A minisztérium illetékesek szerint ennek megvalósításához éppen egy ilyen programra vártak. (Ma már az iskola a Művelődési és Közoktatási Minisztérium kísérleti iskolájaként, mint speciális szakiskola működik.)

Időközben - 1990 nyarán - az iskola szervezői levelet küldtek a fővárosi általános iskoláknak, hogy azok a tanulók, akiknek nem sikerült bejutniuk semmilyen középfokú oktatási intézménybe, itt még találnak egy lehetőséget. Ennek a felhívásnak az eredményeképpen 28 gyerek jelentkezett.

Ekkor érdeklődött - telefonon - a Fővárosi Pályaválasztási Intézet is a még szabad helyek iránt. A fennmaradt két helyre azután annyi jelentkező érkezett, hogy az eredetileg tervezett 30 főnyi induló létszámból végül 120 lett.

Ezt a felduzzadt létszámot nyilvánvalóan a probléma kezelésére alkalmas intézmények hiánya kényszerítette ki. A jelentkezők fogadásával az iskola igazgatója maga foglalkozott: „Én akkor még nem tudtam, hogy ezt a helyzetet nem lehet hárítani. Elkezdnek a mindenhol kimaradt gyerekek szülőstül jönni az emberhez, és várják, hogy megoldjam az életüket. Ezt a helyzetet nem lehet másként megoldani, csak úgy, ha felvesszük őket. Mert egyszer csak bekövetkezett az, hogy mi lettünk az utolsó állomás. Akinek mindenhol visszajött a jelentkezési lapja, vagy el sem küldhette, mert félévkor bukott, vagy aki „szín kettes tanuló”, annak úgy tűnik, hogy a sorsát nem tudja más megoldani, csak mi, és a szülő ezt várja tőlünk. Mivel korábban már vezettem kísérletet, tökéletesen tisztában voltam vele, hogy egy kísérletet nem lehet tömegben végrehajtani, mert a magas létszám szétrobbantja az ahhoz szükséges kereteket. De amikor szembesültem a kétségbeesett szülőkkel, ki kellett lépjek a kísérletvezető szerepköréből, mert ezeknek a konkrét élethelyzeteknek a megoldása sürgető napi feladattá vált.”

A speciális szakiskolában oktatott közismereti tárgyakat „esélyjavító program”-nak nevezik.

Ez tartalmában sem azonos a szakmunkásképző intézmények közismereti anyagával. Lényegében a felső tagozatos általános iskolai tárgyak ismeretanyagának legfontosabb részeit ismétlik át. Az első szakaszban nincsen szigorúan előírt tanmenet. A tanár legfontosabb feladata: feloldja a gyerekeknek a tárggyal szembeni ellenérzéseit, a tanulással kapcsolatos kudarcélményeit. Azt kell bebizonyítani, hogy a tanuló az adott tárgyban sikeres lehet. Hogy ezt milyen módszerekkel éri el, azt maga választhatja meg. Az év végére természetesen bizonyos előírt követelményeket is teljesíteniük kell. A legfontosabb elv, hogy ne legyenek lemaradók, vagyis az osztály addig ne lépjen tovább az adott tananyagban, amíg mindenki biztosan meg nem értette. Az iskolában, az órákon tett látogatás alkalmával kiderült, hogy ez milyen rendkívüli erőfeszítést és türelmet igényel a néha 25-30 fős, zsúfolt osztályteremben dolgozó tanároktól. A fegyelmezésnek azok az eszközei, amelyek egy hagyományos iskolában a tanár számára biztosíthatják a közös munkához szükséges, feltételeket, itt nagyrészt hatástalanok. A tanárok tudatosan törekszenek arra, hogy toleránsabban viszonyuljanak a gyerekek viselkedésbeli megnyilvánulásaihoz, ami persze korántsem azt jelenti, hogy ne lennének bizonyos normák. Máshol vannak a határok, de léteznek. A hagyományos tantárgyakon kívül beindítottak egy személyiségfejlesztő foglalkozást is.

A tanulók alapvetően az órán végzett munkára kapják az értékelést, de emellett - a felnőtt oktatás rendszeréhez hasonlóan - 12 hetenként írásos és szóbeli beszámolókra kerül sor.

A körülményeket figyelembe véve aránylag kevés a lemorzsolódó gyerek. Ötven fővel indult például a kereskedői szakmára képző csoport, harmincnyolcan fejezték be. A végzés ugyanakkor nem jelenti feltétlenül azt, hogy az adott képzésben résztvevők közül mindenki kilép a munkaerőpiacra. Előfordul az is, hogy végez egy csoport, és néhányan visszakerülnek ugyanabba az osztályba, ahol addig tanultak. Zömmel azért, mert a szakmai gyakorlati követelményeknek nem tudnak teljes mértékben megfelelni. „Visszatartásukra”

azonban legalább ilyen nyomós ok az, hogy személyiségük sem érett még a továbbhaladásra, a munkába állásra.

Az intézmény az elindulás pillanatától kezdve szinte megállíthatatlanul növekszik: jelentősen gyarapodott a létszám, társintézmények kapcsolódtak be a képzésbe, ezzel párhuzamosan bővült a szakmák köre és létrejött a követőiskolák hálózata. Mindez azt jelzi, hogy óriási tömeg szorul ki a hagyományosnak nevezhető képzési formákból, s nő az igény az attól különböző szakmai képzés iránt.

A létszámnövekedés ütemére jellemző, hogy a 120 fővel induló képzés ma csak a BMK-ban 600 főre bővült, és az iskola kihelyezett tagozataként működő másik három fővárosi művelődési központban folyó oktatással együtt összesen 1020 gyerek tanul ebben a speciális szakiskolai formában. Még a létszám ilyen méretű kiterjesztése ellenére is van gyerek, akinek nem jut hely. Az iskolába nincsen külön felvételi, gyakorlatilag minden jelentkezőt felvesznek, noha azokat, a-kiknek egy cseppnyi esélyük is van a középfokú iskolarendszerbe való bejutásra, tudatosan igyekeznek rábeszélni, hogy inkább azt az utat válasszák.

A szakmák rangsorában a bőrművesség a listavezető, s a jelentkezők zöme ide szeretne bejutni. Igyekeznek mindenkit arra a szakmára felvenni, ahova érdeklődése alapján jelentkeznek, de persze itt is akadnak olyan későn érkezők, akiknek meg kell elégedniük azzal a szakmával, ahol még férőhely van.

Az iskoláról egészen a legutóbbi időszakig nem jelent meg tájékoztató anyag, a tömegesen jelentkezők többnyire informális úton szereztek tudomást az intézmény hollétéről, a jelentkezési lehetőségről. Az induláskor az igazgatónő szerint „jó sajtójuk volt”, s ennek révén bekerültek a köztudatba. Olyan sikeresen, hogy már januárban betelt a következő tanévre tervezett létszámkeret. Ekkor kezdték keresni a társintézményeket, többnyire olyan művelődési házakat, ahol hasonló jellegű tevékenységek szervezésével is foglalkoztak.

A jelenleg választható mesterségek zöme kezdettől fogva szerepelt a listán, mint pl. a kézi-gépi hímző, a kéziszővő-szőnyegszövő, a népi bőrműves, a lószerszámkészítő – nyerges, a könyvkötő és javító, a kézműves varrónő (házi varrónő), a kosárfonó. Egy részük csak utólag, az 1992/93-as tanévtől szerepel a programban, mint pl. a csipkeverő-csipkekészítő. Vannak közöttük olyanok, amelyek más művelődési házak keretében hagyományosan művelt foglalkozások voltak, s az adott intézmény bekapcsolódásával nyílt meg a lehetőség ezek oktatására. Így került a listára a József Attila Művelődési Központban működő fazekas, illetve a virágkötő, vagy a tűzzománc-és dísz tárgykészítő képzés. Ugyancsak kihelyezett tagozatként működik az irodaügyvitel, számítógépes szövegszerkesztő tanfolyam az újpesti Ady Endre Művelődési Központban. Az Almásy téri Szabadidőközpontban szervezték meg a kereskedő-ABC áruházi eladó képzéssel foglalkozó tagozatot. A Fővárosi Kertészeti Vállalattal történt megállapodás alapján indították el a parkgondozó- parképítő képzési ágat, ahol a parkok, kertek gondozására és parktervek rajz szerinti kivitelezésére készítik fel a tanulókat. (Ezt a képzést környezetvédelmi ismeretekkel is kiegészítették.)

Az egyes szakmák között sajátos kapcsolódások jöttek létre. Például olyan formában, hogy a virágkötők számára a képzést kereskedelmi ismeretekkel is kibővítették. Ez piacképesebbé teszi az itt végzetteket, hiszen az adott területen a gyakorlatban mindkét féle hozzáértésre szükség van, s így új szakma jön létre, a virágüzlet vezető. Az oktatott szakmák kapcsolódása olyan formában is megvalósul, hogy a már otthon dolgozó végzettek termékeinek bizományban történő átvételét és értékesítését vállalja az iskola (pl. a Művelődési Ház saját, népművészeti tárgyakat árusító „Guzsalyas” boltjában), s e termékek eladásában részt vesznek a kereskedelmi tagozat tanulói. A varrós szakmákat kiegészítették a

lakástextil készítő területtel, a kosárfonást a kerti bútor készítéssel, a fafaragást a kisbútor asztalos mesterség ismereteivel. Mindezek mellett beindult a 3 éves műszaki cikk eladó és javító képzés, amelynek keretében a híradástechnikai árucikkek eladása mellett ezek egyszerűbb hibáinak javítását és diagnosztizálását tanműhelyekben tanulhatják meg a jelentkezők.

A listát bővítő új mesterségek általában valamilyen újonnan kiépített kapcsolat eredményeként indulnak be.

Egyedi példát jelent a fenti felsorolásban nem szereplő, de már működő mézeskalács- és tészta készítő szakma, ami tulajdonképpen a duális képzési rendszer mintájára működik.

Egy közkezen forgó szakmai címjegyzék alapján fedezték fel azt a kisiparost, aki kérésükre 7 fő képzésére vállalkozott. Ez a mesterség egyben arra is példa, hogy egy kisvállalkozás csak a szezonális kereslethez igazodva tudja magát fenntartani (a száraztészta-készítésen túl a nyári időszakban fagyalttölcsért és ostyát készítenek, a téli ünnepek időszakában pedig mézeskalácsot sütnek.) Az említett kisiparos egyébként lelkes támogatója lett az iskolának (tanári végzettségű lánya szerepet vállal a tanulók általános irányú képzésében is).

A helyet adó Művelődési Ház viszonya az iskolához – érthető okokból – nem mentes bizonyos ellentmondásoktól. A már az induláskor felduzzadt létszám megijesztette az intézmény vezetését. Félelmeik nem voltak alaptalanok, sok konfliktushelyzet keletkezett a gyerekek állandó tömeges jelenlétéből, nem is szólva a kezdetben még kialakulatlan viselkedési normákról, az első időszakban előforduló rongálásokról. Még egy hagyományos iskola is csak nehezen lenne beilleszthető egy kifelé nyitott művelődési intézmény kialakult működési rendjébe. Ez az iskola pedig kezdettől fogva „más”.

Az igazgató szavaival: „itt fordított módon jött létre egy művelődési központ.” Az történt ugyanis, hogy nem az iskola köré rendeződtek el a közösségi művelődés különféle formái, hanem egy befogadó intézményként üzemelő házba „telepedett be” – kényszerű módon – az iskola, s töltötte ki a rendelkezésre álló tér egy jelentős részét. Az itt dolgozó népművelők ma már egyeztetni, olykor egyezkedni kényszerülnek az iskolával a korábban szinte állandóan hozzáférhető helyiségek használata ügyében, s ez persze nem jelent mindig örömet. Korábban egyébként a művelődési ház 22 munkatársa közül ketten, tanári végzettségűek lévén, részt vettek az oktatásban.

Az iskola jelenleg váltott rendszerben használ négy közepes méretű, osztályteremnek berendezett helyiséget. Az egyes osztályok hetente két napon át vesznek részt az elméleti képzésben, s három napot töltenek a műhelyekben. A művelődési házban a tanfolyami rendszerű felnőttképzést szolgáló műhelyeket is használják, de az iskolai képzéshez szükséges műhelyek zöme ma már házon kívül üzemel (a város több pontján szétszórva).

Az eddigi munka egyik tapasztalata, hogy az alapvető olvasási problémákkal küszködő gyerekek számára szükség van a kiscsoportos formában szervezett felzárkóztató foglalkozásokra. Ez a feladat azonban további helyiségek használatát igényelné.

Az iskola jelenleg a Művelődési Ház tulajdonában van. Ez is az oka annak, hogy az önkormányzattól a normatív támogatásnak csak 61%-át kapják meg, arra való hivatkozással, hogy az épület üzemeltetése megoldott.

A jelenlegi helyzet az iskola számára is csak kényszermegoldás, s lázasan folyik a küzdelem az önálló iskolaépület megteremtéséért. A dolgok pillanatnyi állása szerint ez sem ígérkezik kényelmes sétámenetnek.

Az iskola hozzájutott egy 4500 négyzetméteres volt szovjet laktanyaépülethez, amelynek értéke mintegy 500 millió forint, de közel 200 millió forintra lenne szükség ahhoz, hogy abból a speciális képzésre alkalmas intézményt alakítsanak ki. Ennek az összegnek a

megszerzése érdekében egy alapítványt hoztak létre, amelynek a bejegyzése már megtörtént. Az iskola vezetője most azzal próbálkozik, hogy felkutassa, és az ügynek megnyerje azokat az intézményeket, amelyek valamilyen formában érdekeltté tehetők a képzésben vagy a képzés anyagi támogatásában. Ahogy ezt a szponzorokereső tevékenységet röviden jellemezte: „döngetem a kapukat”. A támogatás elsősorban az építkezés költségeinek fedezésére szolgálna, a felszereléshez támogatást ígért a PHARE program. (Egy dán szponzor is felbukkant már, de az együttműködés végül is nem jött létre.) Ha az épületek átalakítására vonatkozó terv megvalósulna, az új képzési központban kialakítható műhelyek lehetővé tennék további szakmák felvételét a képzési programba (az elképzelések között szerepel: a kékfestő, a népi ötvös, ékszerkészítő, díszkovács, szitanyomó).

Ugyancsak a jövőre vonatkozó tervek közé tartozik az itt képzettek közül esetleg saját vállalkozást indítók bevezetése a szakmába, menedzselésük, egyfajta – angol példából ismert – „inkubátor” jellegű szervezeti formában.

Ez azt jelentené, hogy rendelkezésükre bocsátanak a műhelyeket, termékeiket bevezetnék a piacra, szerveznék az eladást, például azoknak a népi iparművészeti termékeknek a számára, amelyek már ma is kelendők – többek között – a nyugati piacokon.

A BMK „modellje” számos követőre talált. Sokan látták az iskolát bemutató televíziós híradást, vagy a művelődési otthonok hálózatán belül hallottak a kezdeményezésről, s ennek nyomán kezdtek érdeklődni. Pillanatnyilag 11 követő iskolájuk működik, zömmel vidéken (Bonyhádon, Debrecenben, Gyálon, Nádudvaron, Nyíregyházán, Székesfehérváron, Várpalotán, Zalaegerszegen). Ebből hat művelődési otthon, egy állami, egy alapítványi és egy magániskola, s emellett két nevelőotthon ill. diákotthon is átvette az itt kidolgozott képzési rendszert. Az intézmények a programért és a szakmai támogatásért fizetnek a BMK-nak. Tanáraikat itt képezték a korábbiakban már említett tanfolyamon, a gyakorlati képzésben pedig az adott településen élő és dolgozó mesterek vesznek részt.

Nyilvánvaló, hogy az egyes mesterségekre történő felkészítés nem lehetséges az erre alkalmas műhelyek nélkül.

Amikor a gyors létszámnövekedés miatt az iskola kinőtte a művelődési házat, körüljárták a várost, és minden arra alkalmas helyiséget számításba vettek. Így sikerült műhelyeket bérelni vagy együttműködési megállapodások keretében használatba venni azokat. A Bosnyák téren a nagybani piac volt irodahelyiségében rendezték be a szövőműhelyt, az Aga utcai Nevelőotthon pincéjében helyezték el a kosárfonókat, a Vajdahunyad utca egyik pincéjében pedig a fazekasok működnek. Az Aga utcai általános iskola udvarán egy fából épült barakképületben korábban egy szakképző intézmény kihelyezett tagozata kapott helyet. Az általános iskola igazgatója átengedte a helyiségek egy részét, cserébe a szakiskola vállalta bukott tanulóik pályakorrekciójának megszervezését. Jelenleg itt működik a könyvkötő, a csipkeverő, a nyerges és szíjgyártó műhely és a varróműhely, valamint egy oktatószoba (ahol például rajzot tanítanak).

A szakmai képzés másik, a műhelyeknél is fontosabb tényezője az oktatók szakmai felkészültsége.

Az iskola vezetője büszke arra, hogy sikerült az adott mesterségek legkiválóbb művelőit megnyerni a képzésben való részvételre. Szinte valamennyien iparművészek, népi iparművészek, s többen megkapták a népművészet mestere címet. A formális elismertségnél fontosabb, hogy a saját területükön valamennyien alkotónak tekintik magukat, akik minden nehézség ellenére megmaradtak a szakmában és maguk is keresték az alkalmat, hogy ismereteiket és tapasztalataikat átadhassák a fiatalabbaknak. Az igazgató szerint elismerésre méltó „fanatikus örültek”, akik ráadásul kiváló pedagógiai képességekkel is

rendelkeznek, s lelkes támogatói a speciális iskola ügyének. Jelenleg 15-en vannak, s rajtuk kívül még két, nem népművészeti szakmában dolgozó mester látja el a gyakorlati képzés teendőit. Valamennyiüket a feladat vonzotta ide. (Hogy nem a képzésben résztvevők tiszteletdíjának nagyságrendje jelentette a vonzerőt, az szinte biztos. Az-óraadók bruttó óradíja jelenleg 300 forint, a főfoglalkozásúaké valamivel kevesebb.) A mesterek közül nem egy akad, aki a tanítás kedvéért ideiglenesen feladta saját önálló vállalkozását.

Az általuk művelt szakmák zöme is jórészt ki volt taszítva a hivatalos szakmajegyzékből. A Népi Iparművészeti Tanács – ahol munkáik alapján kaphatták meg a mesteri címet – az egyetlen érdekvédelmi szervezetükként működött. Az alakuló speciális iskola is ezen a szervezeten keresztül jutott el a képzésbe bekapcsolódó személyekhez.

Az itt oktatott mesterségek hivatalos besorolása sem tekinthető ma még teljes mértékben tisztázottnak.

Mint az MKM-hez tartozó speciális szakiskola a szabályok értelmében csupán betanított munkakörnek megfelelő végzettséget adhatnak a sikeresen vizsgázóknak.

Jelenleg az Ipari Minisztérium engedélyével ágazati szakmákban adhatnak képesítést, mivel az iskola által oktatott szakmákban országos képzés nem folyik. Egyébként az Ipari Minisztériumból biztatást kaptak arra, hogy tegyenek javaslatot a szakmajegyzék további bővítésére.

Az iskola, s még inkább az itt végzők számára természetesen egyáltalán nem közömbös az itt szerzhető képesítés hivatalos minősítése, de ennél a pontnál szükséges néhány dolgot külön is hangsúlyozni.

Mindenekelőtt fontos jelezni, hogy vannak ennek a képzési formának ellenzői is. A Nemzeti Szakképzési Intézet kidolgozta a saját felzárkóztató programját, amely ugyancsak a középfokra bejutni nem tudó gyerekek esélyeit kívánja javítani, s az a célja, hogy egy rövid kitérő után visszajuttassa őket a hagyományos szakképzés rendszerébe.

- A munkaügyi kormányzat képviselői is elsősorban olyan képzési formákat kívánnak támogatni és elismerni, amelyek úgynevezett OSZJ-szakmákra képesítenek. Megítélésük szerint csak ezek birtokában léphet ki valaki eséllyel a munkaerőpiacra, s az ennél alacsonyabb szintű képesítések csak növelik a munkanélkülivé válás esélyét. A szakemberek egy része - a speciális iskolákban létrejövő pedagógiai teljesítmények feltétlen elismerése mellett – úgy látja, hogy ezek többnyire túlságosan költséges parkoltató képzési formák, amelyekből kilépve a fiatalok nem lesznek képesek munkát találni, s mint segélyben nem részesülők, továbbra is a helyi önkormányzatok szociális költségvetése számára jelentenek majd terhet.

Ez az iskola azonban hangsúlyozottan nem a hagyományos szakképzés irányába kíván menni. A kézműves szakiskola elnevezés is erre a törekvésre utal.

Maga a tevékenység jellegében is alapvetően különbözik a munkának attól a világától, szervezeti rendjétől, amelyre a hagyományos hároméves szakmunkásképzés felkészít.

Ennek egyfelől pedagógiai előnyeire is építeni kívánnak, de a BMK esetében nem csak eszközről van szó. Ezek a mesterségek egy merőben más munkakultúrát is képviselnek. A tömegtermelés és a munkahelyi hierarchiába illeszkedés helyett a munka tárgyához való személyes viszonyt hangsúlyozzák. Az itt tanuló gyerekek csak ennek révén, és munkájuk eredményét látva hiszik el, hogy képesek értékes és fontos tevékenységet végezni.

A szakiskola álláspontját és törekvéseit csak a gyakorlat igazolhatja. Mindenekelőtt az, hogy az innen kikerülő tanulók hogyan képesek érvényesülni a munkaerőpiacon, hosszú távon egzisztenciát tudnak-e teremteni maguknak az itt szerzett ismeretek segítségével.